

DE CELLO OPNIEUW LEREN OMARMEN

Anna Enquists psychologische muziekroman *Want de avond*

In 2014 verscheen van Anna Enquist de roman *Kwartet* over vier amateurmuzikanten die hun persoonlijke problemen wisten te sublimeren tijdens het samen spelen van strijkkwartetten. Hugo was directeur van een cultureel centrum dat door de besparingswoede van de Nederlandse regering zo sterk onder druk kwam te staan dat het moest sluiten. Verpleegster Heleen zocht een manier om maatschappelijk iets te betekenen in het opzetten van een correspondentie met gedetineerden. En het koppel Carolien en Jochem – zij arts, hij bouwer van snaarinstrumenten – worstelde met het verlies van hun twee kinderen.

Tijdens het samen musiceren lukte het om al die persoonlijke problemen even naar de achtergrond te laten verdwijnen dankzij het feit dat de aandacht volledig op de muziek gericht diende te worden – een illustratie van de opvatting dat het strijkkwartet de meest geconcentreerde muzikale vorm is. Elk van de strijkers van zo'n gezelschap heeft er zijn onmisbare rol en het is slechts wanneer ze organisch samen weten te klinken dat er muziek ontstaat.

Dat is waar de personages in *Kwartet* naar op zoek waren: een manier om samen te vallen met de ander, zodat ze zichzelf (en hun beslommingen) overstijgen in iets wat groter is dan hun particuliere bestaan, muziek. Daar slaagden ze redelijk goed in totdat ze geconfronteerd werden met de boze buitenwereld en uit elkaar werden gerukt. Op de woonboot waar ze repeteerden werden ze gegijzeld door een ontsnapte crimineel die hen terroriseerde en molesteerde tot de politie de boot opblies. Open einde.

In een aantal interviews naar aanleiding van het verschijnen van *Want de avond* – dat de sequel is van *Kwartet*, maar ook zelfstandig gelezen kan worden – verklaarde Enquist dat ze nog niet klaar was met deze personages. In dit nieuwe boek onderzoekt ze hoe elk van de figuren omgaat met de gevolgen van de traumatische ontzetting. Anders dan in *Kwartet*, waarin de personages redelijk evenwichtig aan bod kwamen (er werd afwisselend ingezoomd op een

Anna Enquist. © Bianca Sistermans

In Want de avond onderzoekt Enquist de effecten van een traumatische gebeurtenis

van de hoofdfiguren) ligt de focus nu voornamelijk bij Carolien en Jochem, respectievelijk celliste en altist van het kwartet. Je zou kunnen zeggen dat hun instrumenten, de bassen, de pool melancholie vertegenwoordigen, terwijl de violen van Hugo en Heleen voor een krachtigere omgang met de gebeurtenissen staan. Hugo is namelijk vertrokken naar Azië, een continent waar de klassieke muziek, anders dan in West-Europa, nog springlevend is. Hij gaat er zo sterk op in zijn nieuwe job als concertorganisator dat hij geen tijd meer heeft om stil te staan bij wat er is gebeurd. Heleen, die een zwarte breuk overhield aan de ontploffing, blijkt radicaal gebroken te hebben met haar verleden. Ze wil geen contact meer met de anderen, vindt een baan in een compleet nieuwe sector en meet zich een ander uiterlijk aan. Ook zij tracht te vergeten door te verdringen. Dat gaat niet op voor Jochem, die zich

weliswaar helemaal op zijn werk stort, maar het gebeurde niet van zich af kan zetten en te kampen heeft met een panische angst. Die uit zich in een haast ziekelijke drang om zich te beveiligen: hij koopt een pistool, laat tralies voor de ramen aanbrengen, installeert driedubbele sloten en lampen die op beweging reageren, en vestigt zijn nieuwe atelier in een gebouw met bewaking. Carolien, die tijdens de gijzeling haar pink verloor, is dan weer vervallen in lethargie. Niet alleen heeft ze het gevoel niet meer opgewassen te zijn tegen haar job als arts, ze wil ook geen cello meer aanraken, al begint ze te twijfelen wanneer ze het bijzonder waardevolle instrument van haar leraar erft. Uit haar dadeloosheid wordt ze definitief gewekt wanneer ze Hugo gaat bezoeken en ver weg van haar dagelijkse leven een kortstondige romance beleeft met een andere diep ongelukkige ziel die eveneens blijkt te zijn gevluht voor zijn problemen.

Dat avontuurtje valt ongeveer samen met de oproep voor de rechtszaak tegen de gijzelnemer. Ook daartegenover zien we verschillende houdingen: Jochem toont zich strijdbaar en neemt een advocaat terwijl Carolien dat onnodig vindt en meent dat de feiten wel voor zich spreken. Hugo is met andere zaken bezig; hem laat het geding schijnbaar onverschillig, en Heleen wil eigenlijk liever niet herinnerd worden aan de pijnlijke avond.

Toch werkt het proces louterend. De vier besefden dat de explosie niet alleen fysieke en psychologische gevolgen had die hun levens op hun kop zetten, maar dat vooral hun hechte band erdoor uiteengereken is. Het feit dat ze niet langer samen muziek maken, staat symbool voor het verlies van het vertrouwen in de ander. Zich blind op elkaar kunnen verlaten is immers de voorwaarde voor leden van een strijkkwartet, dat hier voor een microversie van de samenleving staat. Na de breuk die de ontploffing aanvankelijk heeft veroorzaakt, en de voorzichtige toenadering die ze vervolgens zochten, lijken ze elkaar tijdens het proces terug te vinden, met name in hun gezamenlijke optreden tegen de beschuldig-

de. Het laatste hoofdstuk, waarin ze weer met z'n vieren rond de tafel zitten, lijkt te suggereren dat ze er klaar voor zijn om zich, na alle ellende, opnieuw over te geven aan elkaar en de muziek.

Was *Kwartet* een muziekroman waarin de helende en humaniserende kracht van muziek verdedigd werd tegen een kortzichtig overheidsbeleid (met tal van pittige statements over de korting op cultuur in Nederland), dan is *Want de avond* een psychologische roman zoals we die van Enquist kennen. Dat wil zeggen: een vlot leesbaar verhaal met een enigszins schematische analyse van de worsteling met een aantal grote gevoelens. Enquist onderzoekt, de effecten van een traumatische gebeurtenis en schetst vier mogelijke reacties. Geheel in lijn daarmee kunnen in *Want de avond* de eigenschappen van de instrumenten verbonden worden met de karakters van de personages. Niet toevallig is celliste Carolien de hoofdpersoon: het feit dat zij weigert nog een cello – het meest menselijke onder de muziekinstrumenten vanwege zijn “vrouwelijke vormen” en zijn geluid dat het dichtst de stem benadert – vast te nemen, is een metafoor voor haar angst om met mensen om te gaan. Pas als ze erin slaagt om opnieuw te spelen – en bij een cello betekent dit: hem volledig omarmen – zal haar blokkade opgeheven worden. En dat schijnt te lukken dankzij de bevestiging van symbolische vaderfiguur die haar zijn cello nalaat, de hervonden seksualiteit in het exotische land, en haar getuigenis en het therapeutisch werkende pleidooi van de advocaat in de rechtbank. Of hoe Enquist haar achtergrond als psychoanalytica niet kan loochenen.

CARL DE STRYCKER

ANNA ENQUIST, *Want de avond*, De Arbeiderspers, Amsterdam, 2018, 256 p.